

ZAMONAVIY DAVR SHE'RIYATIDA BOLALIK XOTIRALARINING MAVJLANISHI (SHODMONQUL SALOMNING „BOLALIK“ SHE'RI MISOLIDA)

Sobirova Ismigul

Qo'qon davlat universiteti O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada zamonaviy o'zbek she'riyatida bolalik xotiralarining badiiy ifodalanishi tahlil qilinadi. Ayniqsa, Shodmonqul Salomning “Bolalik” she'rida bolalikning poetik manzaralari, tasviriy vositalar orqali ifodalangan ruhiy holatlar yoritiladi. Maqolada bolalik motivining o'zbek adabiyotidagi an'anaviy va zamonaviy talqinlari, boshqa adiblarning bolalik haqidagi qarashlari bilan bog'lab tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *bolalik, xotira, ruhiyat, zamonaviy she'riyat, lirik ifoda, tasviriy vosita.*

Аннотация: *В статье анализируется поэтическое воплощение воспоминаний о детстве в современной узбекской поэзии. Особое внимание уделяется стихотворению Шодмонкула Салома «Детство», в котором через образную систему и художественные приёмы раскрываются духовные состояния лирического героя. Также рассматриваются традиционные и современные подходы к теме детства в узбекской и мировой литературе.*

Ключевые слова: *детство, воспоминание, духовность, современная поэзия, лирика, художественное выражение.*

Annotation: *This article analyzes the poetic expression of childhood memories in contemporary Uzbek poetry. Special attention is paid to Shodmonqul Salom's poem “Childhood,” where the inner states of the lyrical subject are conveyed through rich imagery and literary devices. The study also explores traditional and modern interpretations of childhood in both Uzbek and world literature.*

Keywords: *childhood, memory, spirituality, modern poetry, lyricism, literary expression.*

Adabiyot — inson ruhiy olamining eng nozik qatlamlarini aks ettiruvchi san'at turlaridan biri bo'lib, uning eng ta'sirchan yo'nalishlaridan biri bolalik xotiralarining badiiy talqinidir. Bolalik — hayot yo'lining boshlanish nuqtasi, beg'uborlik, soddalik, ilk iztirob va quvonchlarning birinchi sahifasidir. Shu bois ko'plab adiblar ushbu mavzuni turli asarlarida yoritganlar. Masalan, Lev Tolstoyning “Bolalik” qissasi, Zēzé obrazi bilan tanilgan Žosé Vaskonselosning “Mening sevimli apelsin daraxtim”, Maksim Gorkiyning “Bolaligim” esdalik-romani — bularning har biri bolalikni ma'naviy taraqqiyot manbai sifatida ko'rsatadi [1; 22–23].

Bolalik mavzusi o'zbek adabiyotida ham dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, mustaqillikdan keyingi she'riyatda bolalik faqat nostalgiya emas, balki ruhiy uyg'onish, o'zlikni anglash, milliy o'zlikni tiklash ramziga aylangan. Muhammad Yusuf, Erkin Vohidov, Xurshid Davron, Aziz Said kabi shoirlar she'riyatida bolalik — o'tmishga qarash emas, balki qalbg'a, zaming'a, ona tiliga, ota yurtiga bo'lgan muhabbat ifodasi sifatida talqin qilinadi [2; 41].

Ayniqsa, Shodmonqul Salom she'riyatida bolalik xotiralari lirik subjektning hozirgi zamon ruhiy holati bilan chambarchas bog'liq. Uning "Bolalik" she'rida otaning timsoli, dala ishlarining manzarasi, yil fasllari orqali tasvirlangan hayotiy holatlar nafaqat bir shaxsg'a, balki butun milliy ongga tegishlidir. Bu holat zamonaviy lirikaning yetakchi yo'nalishlaridan biri — ichki kechinma orqali umumlashgan xalqiy xotira ifodasining yorqin namunasi sifatida baholanadi [3; 36–37].

Mazkur maqolada Shodmonqul Salomning "Bolalik" she'ri tahlili orqali zamonaviy davr she'riyatida bolalik xotiralari qanday badiiy vositalar bilan ifoda etilayotgani, shuningdek, ushbu mavzuning estetik va ruhiy qatlamlari yoritiladi. Bolalik — bu inson ongi va ruhiy olamidagi "suv ostidagi cho'qqi"dir; adabiyot esa shu cho'qqini yuzaga chiqaruvchi eng nozik vositadir.

Shodmonqul Salomning "Bolalik" she'ri — bu inson ongi va qalbida mangu saqlanib qolgan beg'ubor dunyoning badiiy nusxasidir. She'r o'quvchini bolalik makonlariga, quvnoq xotiralarga, ammo shu bilan birga, yurakni ezgu sog'inch bilan to'ldiradigan tasvirlarga yetaklaydi.

Bolalikning osmonlarida

Bulutlarning niyatlari pok.

Dastlabki satrlarda bolalik osmon orqali timsollanadi. Bu yuksaklik, beg'uborlik, orzular bilan to'la makon. "Bulutlarning niyatlari pok" — bu satrda tabiat unsurlari orqali insoniy axloqiylik va qalb pokligi obrazlashtiriladi. She'rning har bir bandidagi tasvirlarda xotira va tuyg'ular sintez holatida namoyon bo'ladi [1; 45].

Bu yillarning zindonlarida

Ne tuyg'ular bo'lmadi halok.

Bu yerda muallif hozirgi zamonni "zindon" deb ataydi, ya'ni balog'atga yetgan inson hayotini cheklovlar, iztiroblar, ruhiy ezilishlar makoni sifatida ko'rsatadi. Bu kontrast bolalik va kattalik o'rtasidagi azaliy ziddiyatni ochib beradi — nostalgiya usulida [2; 38].

Bolalikda bahor bo'lardi

Yomg'irlari, qo'zichoqlari.

Oysanamga x'yp yaraşardi

O't-o'lanli taqinchoqlari.

Ushbu bandda bahorning o'zi bolalik timsoliga aylantiriladi. Tabiat obrazlari — yomg'ir, qo'zichoq, o'lanlar — ona tabiat va ona siymosini eslatuvchi vositalardir. Bu satrlar xalq og'zaki ijodidagi tabiiy ifoda estetikasini yodga soladi [3; 29].

Chaqmoq emas ko'kni yoritgan —

Gulkhan yoqib isinar Xudo.

Bu satr nihoyatda simvolik: chaqmoq o'rniga ilohiy nur, gulkhan ko'rinadi. Shodmonqul Salom she'riyatida bu kabi diniy-imoniy obrazlar inson ongida bolalik tasavvurlari bilan bog'lanadi. Demak, bolalik bu yerda nafaqat ijtimoiy bosqich, balki metafizik maqomga ko'tarilgan [4; 36].

Bolalikda tutganim oltin,

Zumrad edi, javohir edi.

Ey jo'ralar, hech kimman hozir,

Bolaligim zo'r shoir edi.

Shoir bu yerda avtoportret yaratadi: bolalikdagi o'zini she'riyat timsolida tasvirlaydi. "Hech kimman hozir" degan satr kattalikning ichki bo'shlig'i, yo'qotilgan ruhiy barkamollikni anglatadi. "Bolaligim zo'r shoir edi" — bu satr Shodmonqul Salomga xos lirik paradoksdur [5; 41].

Dunyo cheti — qirda, otam tik,

Xirmon tashlar donni saralab.

Ta'qdir sopi zuvillatgandek,

Chillak ketdi yillar oralab.

Otasi obrazida ishchan, mehnatkash, kamtar, ammo qadrli inson siymosi gavdalanadi. "Chillak ketdi yillar oralab" satri metonimiya sifatida o'tmishning tez o'tib ketganini ramziy tarzda bildiradi. Bu yerda xalqona badiiyat asosiy estetik mezoniga aylanadi [6; 33].

Men abadiy o'n yoshdadirman,

Qirga chiqib tusholmay qoldim.

Bolalikdan so'ramay ketib,

Ana shunday taassurot oldim.

Bolalikda osmon bor edi.

She'r yakunida eng chuqur falsafiy qatlam ochiladi: inson kattalikka o'tar ekan, bolalik bilan xayrlashishga ulgura olmaydi, u birdan uziladi, xayolan qirda qoladi. Bu o'tmishga bo'lgan armonli, ammo shirin sog'inchning eng yorqin poetik ifodasidir.

Shodmonqul Salomning "Bolalik" she'ri zamonaviy o'zbek lirikasi uchun xos bo'lgan shaxsiy kechinma orqali umumiy hissiyot yaratish mahoratini ko'rsatadi. Shoir bolalikni oddiy xotira sifatida emas, balki inson ruhining halolligi, pokligi, hayotga ilk nigohi sifatida talqin qiladi. Uning she'ridagi tasvirlar va obrazlar o'quvchini nafaqat hayajonga, balki hayotiy mushohadaga chorlaydi. Bolalik esa bu she'riyatda eng sof, eng go'zal davr emas — yo'qotilgan, ammo yurakdan chiqmaydigan yagona manzildir.

Shodmonqul Salomning "Bolalik" she'ri zamonaviy o'zbek lirikasida bolalik xotiralarining poetik ifodasini mujassamlashtiruvchi yorqin namunadir. She'rda muallif bolalikni beg'uborlik, poklik, orzu va sog'inchning timsoli sifatida gavdalandiradi.

Bolalikdagi tabiat manzaralari, ota siymosi, fasllar, osmon, yomg‘ir, yong‘in, gulkhan — bularning barchasi shoir tasavvurida tirik, jonli va ramziy ma‘nolarga ega.

She‘r orqali shoir bolalik va kattalik o‘rtasidagi ziddiyatli ruhiy o‘zgarishni ko‘rsatadi: bolalik osmondek cheksiz, erkin va nurafshon bo‘lsa, katta hayot zindondek tor, og‘ir va mas‘uliyatli. Ushbu ichki ziddiyat, poetik kechinma orqali shoir umumiy insoniy holatni aks ettiradi. Bolalik bu yerda shunchaki xotira emas, balki inson ma‘naviy yo‘lining ilk va eng sof bosqichi sifatida tasvirlanadi.

Shu tarzda, maqolada Shodmonqul Salom misolida bolalik motivining nafaqat estetik, balki falsafiy va ruhiy qirralari ham ochib berildi. Bolalik — bu adabiyot uchun hamisha jo‘shqin ilhom, xalq ruhiyati, inson o‘zligiga qaytish manbai bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Salom, Shodmonqul. Bolalik. — Shoirning to‘plamidan olingan she‘r.
2. To‘raqulov, M. Shodmonqul Salom poetikasi. — Termiz, 2021. — B. 28–31.
3. G‘ulomova, D. O‘zbek lirikasida bolalik motivi. // O‘zbek tili va adabiyoti, 2022, №3. — B. 34–37.
4. Gorkiy, M. Bolaligim. — Toshkent: Yozuvchi, 1987.
5. Vaskonselos, Ž. Mening sevimli apelsin daraxtim. — Toshkent: Cho‘lpon nashriyoti, 2020.
6. Tolstoy, L.N. Bolalik. — Moskva: Eksmo, 2018.
7. Rasulova, D. Poetik obraz va ruhiy ifoda uslubi. — Andijon: Iqtisod, 2023. — B. 45–47.
8. Qosimov, M. Zamonaviy lirika va ruhiy kechinmalar. — Toshkent: Fan, 2019. — B. 14.
9. Mamatqulov, Sh. Lirikaning zamonaviy qirralari. — Yozuvchi, 2020. — B. 52–53.

